

MA-232

Somogyi Múzeum
Képtárca adattal

MA-232

Szülő: Udvaros Bella

Születés ideje: 1958. júl. 20.

Tautaloni: 1 neuves

Bolondra

1 lap

Földrajzi mutató, Bolondra

barbantó, XVI, 8

Iratgyűjtő

MSZ 5617

PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Levegőszel

1. kötet az egész 230-as tétel alatt

NEVE TÖRTENELMI

NÉV. Így szerepel a XVI—XVII. századi magyar-török levelezésekben és diplomáciai aktákban is. Hangzása azonban akkor nem hatott ilyen furcsán, mint ma. Egyik híres régészünk, Rómer Flóridi szerint ugyanis így hívta a nép az őskori, népvándorláskori földvárak maradványait, amelyeket kör, körte vagy tojásdad alakú, egy, két, sőt három árokgyűrűvel körülsáncolt halmozott építményként hívták a magyarországi itt járt elődnepektől.

A Dunántúlon több helyütt is megtaláljuk ezt az elnevezést, különösen a szomszédos Fejér megyében, ahol az adonyi, báránai, ercsi, sárbogárdi földvárat is így nevezik. Más-keppen Ebrárnak, Leányvárnak, Kupavárnak, Pogányvárnak, Tündérvárnak, Szöszvárnak, Gátvárnak is hívja a nép az ily várakat; ezek az elnevezések mind elhagyott, céltalan vagy misztikus voltakra utalnak.

E várak rendszerint biztonságot nyújtó helyeken, hegyen, fennsíkon vagy víz és mocsár szélén épültek. A magyar »vár« szó is kifejezi ezt, mert a finnugor népek »voure« (finn), »vaara« (lapp), »varre« és »vere« (mordvin) szavai hegyet, fentvalót jelentenek. Építőik magyarországi viszonylatban általában a kelták, hunok, avarok és szlávok voltak, de vannak praehisztórikus (kőkori, bronzkori) eredetűek is. Számuk az ország területén több százat tesz ki.

Somogyban is sokat ismerünk belőlük, s közülük nem egyből nagyszerű kormeghatározó leletek kerültek elő. Egész sorozatot képeznek például a

Kaposvize mellett elterülő magaslatokon, a zselici hegyek nyúlványain és a Dráva mentén. De megtaláljuk őket a Balaton egykori déli szegélyét képező dombokon is, mint a fonyódi Várhegyen, Bogláron, Somogyváron, Szemesen, Földváron és Kerekiben is.

A szemesi »Bolondvár« tehát ősi eredetű. Bizonyítja ezt, hogy a múlt század végi villaépítésekkor kő- és bronzeszközök, keltakori urnatöredékek, római pénzek, nyílhegyek, lándzsák kerültek elő területéről.

Ez volt múltjának első szakasza.

A MASODIK A TÖRÖK KORSZAKRA ESİK,

amikor a törökök a régi sáncok felhasználásával kővárat építettek ide. Ennek történetét már oklevelekből tudjuk. 1570-ben a Fonyódot és Szigligetet is uraló palonai Magyar Bálint jelentette, hogy a török fonyódi vára ellenében »kastélyt« emelt. Mivel pedig az 1568-ban — Szigetvár esetének hatása alatt — Drinápolyban kötött és 8 évre szóló béke idején építette, ezt szerződészegésnek kell tekinteni. Személyesen is felment Bécs-újhelyre a királyhoz azzal a követeléssel, hogy »vagy elvonják az ő kastélyát, avagy az törökét, kit most csinált ellenében«. Mert így a fonyódi kislétszámú végvár állandó zaklatásnak lesz kitéve, és nem tudja megállni a helyét. Igaza is lett, mert a fonyódi vár még a békeidőszak letelte előtt, 1575-ben áldozatul esett a törökök ostromának.

A szemesi török várban általában a koppanyi bég előretolt csapatai tanyáztak, de néha hatalmas erők gyülekez

területe is volt környéke, illetve kiinduló pontja különböző vállalkozásoknak. Félévszázados fennállása alatt a magyar végvári vitézek nemegyszer megrohanták, kifosztották, felperzselték, de a török mindannyiszor újjáépítette.

1583-ban Istvánnfy veszprémi és Ormándy palotai kapitányok ostromolták Ali koppanyi bég ide menekült rablócsapatát és parancsnokukat, Hagi agát el is fogták. 1588-ban Huszár Péter pápai és Pisky István tihanyi kapitányok dúlták fel. 1603-ban Nádasdy és Kolonits lovasai ütötték rajta, sok zsákmányt szálaltva el innen. A következő év őszén viszont a kiskomári kapitány: dávidi Bakó Farkas azt jelentette Batthyáni Ferenc dunántúli generálisnak, hogy Solty Miklós vezetésével »lovass csatát« (felderítő osztagot) bocsátott Bolondvár felé, s ezek jelentése szerint »... a török had előtt, kik Bolondvár alatt vadnak, az budai passa és az bosznai passa vagon. Három álgyű és öt Tarack vagon velek. Az, mi az palánkban eddig égett volt, azt mindenütt felállatták, megfonyatták és megszártatták. Ugyan Bolondvár alól háromszáz gyalogokat bocsátának Lakba (Oreglak ekkor török vár), kik előtt Horvát Hazon aga vagon...«

Vége 1615-ben sikerült a magyar vitézeknek halálos csapást mérniük a várra. Követük, Amhát tihája útján egyenesen Bécsben tettek panaszt ezért, hogy Nádasdy Pál és Balogh Péter csapataikkal megrohanták és kitégették a Bolondvárat, s belőle mindent elhordtak, a benne levőkből sokat levágtak, vagy a Balatonba dobták, négyet pedig elhurcoltak magukkal.

Ettől kezdve azután folyton szerepelt a békealkudozásokban a szemesi Bolondvár (az 1615. évi bécsi, 1618. évi komáromi, 1620. évi zsitvatoroki és 1625. évi gyarmati békekötésekben), mert magyar részről állandóan tiltakoztak újjáépítése ellen.

A VÁR ÁRKAI a szemesi magasparti villasorban ma is jól látszanak. Dél felől az árok, északról a szakadékos partfal védte. Ez utóbbi azonban az azóta eltelt évszázadok folyamán részben beomlott már, s omladékaiból török kori fegyverek, harci eszközök kerültek elő. Az épület köveit az 1742-ben helyreállított plébániatemplom építésénél használták fel. Déli leshelyének dombja ma is látható az országút mellett. (Temetődomb.)

A vár elpusztulása után területe kopár fennsíkká vált, s ilyen maradt a múlt század végi parcellázásokig. Ekkor egy Vajdits nevű ezredorvos vette meg a Hunyadyaktól, s helyén 1898-ban kastélyszerű villát építtetett Marandini Román olasz származású kanizsai műépítésszel, toronnyal, csigalépcsővel, bástyával. A feltöltődött árkot is kimélyítette, rendbehozatta, föléje fahidat állított, és sorompóval zárta el bejáratát. Ez volt az első szemesi villa, amelynek Vajdits jogutódja: Kohlénér Barna a »Bagolyvár« nevet adta. Ma e néven ismerik.

Kohlénér leánya, Edith (dr. Keczéryné) orvos volt, és a két háború közt gyermeküdültöt létesített az épületben.

JELENLÉG a Péti Nitrogénművek üdülője. Arkai műemlékileg védettek, ami azt jelenti, hogy területén ásatni a műemlékvédelmi hatóságok engedélye nélkül nem szabad.

MORICZ BELA